ព្រះរាជបណ្ណាល័យកម្ពុជា

កម្ពុជសុរិយា

សៀវភៅចេញរាល់ខែ ពីព្រះរាជបណ្ណាល័យ

ឆ្នាំគម្រប់ពីរ

ខ្សែ ៨

ក្រុងភ្នំពេញ

រោងពុម្ពរាជការ គូវ៉ែរណើម៉ង់

គ្រិ. ឆ្នាំ ១៩២៨

ព. ស. ២៤៧១

អ្នកទទួលខុសត្រូវ ជុំ-មៅ

បញ្ជីរឿង

ទំព័រ

១- អំពីឆ្អិត និងព្រៃធម្មាសនៈ ដែលមានរចនាជារូបខាងព្រាហ្មណសាសនា និងខាងពុទ្ធសាសនា ៥៩១

២- អភិធម្មវិភាគ ព្រះញាណបវរវិជ្ជា ឯម ចាងហ្វាងសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ រៀបរៀង. ៥៩៣

៣- សុវិជ្ជា ថី ៥. គឹម ហាក់ ជាអ្នកត្រួតត្រាការខ្សែលួស នៅទណ្ឌមោង ឬស្សី រៀបរៀង ៦០៥

៤- សេចក្តីរាយការណ៍ អំពីដំណើរទៅក្នុងដែនកូសាំងស៊ីនចំពោះវត្តដែលមានវត្តលោកសង្ឃខ្មែរ ព្រះគ្រូសង្ឃវិជ្ជា ហ.តាត អាចារ្យបង្រៀនសំស្ក្រឹត នៅសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ រៀបរៀង (ត) ៦១៦

អំពីផ្ចិតនិងគ្រែធម្មាសនៈដែលមានរចនា
ជារូបខាងព្រាហ្មណសាសនា និងខាងពុទ្ធសាសនា

ក្នុងជំនុំផ្ចិតទាំងប៉ុន្មាន ដែលមានក្នុងព្រះរាជបណ្ណាល័យនោះ មានផ្ចិត ១ បានមកពីខេត្តកំពង់ចាម ជាផ្ចិតដែលមានប្រយោជន៍ដោយឡែកផ្សេង ផ្ចិតនោះប្រហែលជាធ្វើជាង ៥០ ឆ្នាំហើយ ដងធ្វើពីឈើខ្មៅប្រដាប់ដោយភ្លុកនៅចុងទាំងសងខាង តួផ្ចិតធ្វើពីសំពត់សាក្លាតពណ៌ក្រហមរាងដូចស្លឹកពោធិ៍ ហើយមានបន្តុបកំពូលស្រួចធ្វើដោយភ្លុក ផ្ចិតនោះមានកម្ពស់ចំនួន ៧៨ សង់ទីម៉ែត្រ ទទឹងចំនួន ៤៨ សង់ទីម៉ែត្រ មុខនៃផ្ចិតនោះប៉ាក់ដោយខ្សែរសយទាំងអស់ មានពណ៌លឿង ក្រហម ខៀវ បៃតង តែពណ៌ទាំងនេះហើយស្ទើរតែអស់ដោយ អំណាចពេលវេលាដែលកន្លងមកយូរហើយ ឃើញមានទាំងកញ្ចក់ក្អែក មាន់ជាំរំលេចឲ្យឆ្លុះក្បាច់នោះឡើងផង នៅជាកណ្ដាលខ្សែរបន្ទាត់ជុំវិញគេរចនាជារូបព្រះនារាយណ៍ដៃបួនឈរលើដៃគ្រុឌដែលទ្រពីក្រោម ដៃគ្រុឌនោះឃើញចាប់កន្ទុយនាគ ១ ម្ខាងផង ហើយជើងក្រញាំកនាគ ១ ម្ខាងដែរ គឺជាបែបរចនាដែលបុរាណខ្មែរតែងប្រើជាញឹកញយសម្រាប់លំអនៅហោជាង និងខ្លោងទ្វារនៃប្រា-សាទនានា ឯរឿងរ៉ាវរបស់ព្រាហ្មណ៍ ដែលកាលពីដើមគេរាប់អានណាស់ក្នុងស្រុកខ្មែរ ធ្វើឲ្យយើងបានដឹងថាគ្រុឌនោះជាពាហនៈ គឺជាជំនិះនៃព្រះនារាយណ៍ តាមជាតកបាលីយើងបានដឹងថា រឿងចាស់របស់

ព្រាហ្មណ៍ អំពីសេចក្តីគំនុំគ្នានៃគ្រុឌនិងនាគនោះបានស្របចូលមកជា មួយ និងរឿងរ៉ាវខាងពុទ្ធសាសនា   សេចក្តីនេះហើយជាការនាំឲ្យយល់ច្បាស់ ជាហេតុដូចម្តេចបានជាជាងខ្មែរបុរាណតែងតែរចនារូបគ្រុឌនិងនាគប្រយុទ្ធគ្នា ហើយហេតុដូចម្តេចបានជានៅមានរាប់អានត ៗ មកដរាបដល់សព្វថ្ងៃនេះ ៗ

យើងនៅមានវត្ថុតាងម្យ៉ាងទៀត   ក្នុងព្រះរាជបណ្ណាល័យ គឺគ្រែធម្មាសនៈដែលលោកគ្រូចៅអធិការវត្តសុរភី ក្នុងខេត្តកំពង់ស្ពឺបាននាំមក ៗ

គ្រែនោះធ្វើពីឈើខ្នុកម្រាក់ខ្មៅនិងលាបទឹកមាស   មានជាំកញ្ចក់ជាច្រើនពណ៌   ឯរូបថតដែលយើងថតដាក់ក្នុងទីនេះ   គឺមើលឃើញចំពីខាងក្រោយ   តួនៃគ្រែនោះរាងជាសត្វអណ្តើកហើយអណ្តើកនេះ   តាមរឿងរ៉ាវរបស់ព្រាហ្មណ៍ថាជាជាតិរបស់ព្រះនារាយណ៍ដែរ   ទីបផ្អែកនៃគ្រែនោះគេរចនាជារូបគ្រុឌនិងនាគតយុទ្ធគ្នា   ជាងដែលធ្វើគ្រែបេះប្រកបការរចនាយ៉ាងសំខាន់ណាស់ គេធ្វើប្រហែលក្នុងរវាង ៦០ ឆ្នាំហើយហើយ គេបានផ្ចិតផ្ចង់ធ្វើដោយអស់ពីចិត្ត ៗ

អភិធម្មវិភាគ

ព្រះញាណបវរវិជ្ជា ឯម ចាន់ ហ្វាន់ សាលាបរិយត្តិជាន់ខ្ពស់

រៀបរៀង

អភិធម្ម ខណ្ឌទាំង ៧

១ ធម្មសង្គណិ ១៣០០ ធម្មក្ខន្ធ ២២ ភាណវារ ៥៥០០ គន្ថ ១ សែន ៧ ម៉ឺន ៦ ពាន់អក្ខរ ព្រះអង្គសម្ដែង ១២ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេច ៧ កោដិ ។

២. វិភង្គ ៦៥០០ ធម្មក្ខន្ធ ៣៤ ភាណវារ ៨៥០០ គន្ថ ២ សែន ៧ ម៉ឺន ២ ពាន់អក្ខរ ព្រះអង្គសម្ដែង ១២ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេច ៧ កោដិ ។

៣. ធាតុកថា ៧០០០ ធម្មក្ខន្ធ ១១ ភាណវារ ២៧៥០ គន្ថ ៨ ម៉ឺន ៨ ពាន់អក្ខរ ព្រះអង្គបម្ដែង ៦ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេច ៦ កោដិ ។

៤. បុគ្គលបញ្ញត្តិ ៥៦០០ ធម្មក្ខន្ធ ១១ ភាណវារ ២៧១០ គន្ថ ៨ ម៉ឺន ៨ ពាន់ អក្ខរ ព្រះអង្គសម្ដែង ៧ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេច ៦ កោដិ ។

៥. កថាវត្ថុ ៧១០០ ធម្មក្ខន្ធ ៣៤ ភាណវារ ៨៥០០ គន្ថ ២

សែន ៧ ម៉ឺន ២ ពាន់អក្ខរ ព្រះអង្គសម្តែង ១២ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេច ៧ កោដិ ៗ

៦- យមក ៥១០០ ធម្មក្ខន្ធ ១២០ ភាណវារ ៣០០០០ គន្ថ ៩ សែន ៦ ម៉ឺន អក្ខរ ព្រះអង្គសម្តែង ១៨ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេច ៧ កោដិ ៗ

៧- មហាបដ្ឋាន ៩៤០០ ធម្មក្ខន្ធ ១៨២ ភាណវារ ៤៥៥០០ គន្ថ ១ លាន ៩ សែន ៥ ម៉ឺន ៦ ពាន់អក្ខរ ព្រះអង្គសម្តែង ២៣ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេច ៤០ កោដិ ៗ

រួមទាំងអស់ ៤ ម៉ឺន ២ ពាន់ធម្មក្ខន្ធ ៤១៤ ភាណវារ ១ សែន ៣ ពាន់ ៥០០ គន្ថ ៣ លាន ៣ សែន ១ ម៉ឺន ២០០១ អក្ខរ ៩០ ថ្ងៃចប់ ទេវតាសម្រេច ៨០ កោដិគត (៨ អក្ខរហៅថា ១ បាទ ៤ បាទហៅថា ១ គាថា, ក្នុងគាថា ១ ឈ្មោះថាគន្ថ, ១.២៥០ គន្ថហៅថា ភាណវារ ១)ៗ

សំខ្យាបករណ

អភិធម្ម

ធម៌ដ៏ក្រៃលែងវិសេស ឈ្មោះថា អភិធម្ម ៗ នោះសម្តែងដោយបក-រណមាន ៧ គឺ ៖

១- បករណដែលសម្តែងប្រួបប្រួមនូវកងធម៌ដ៏ល្អិតហៅថា ធម្មសង្គណិ ៗ

២- បករណ៍ដែលសំដែងញែក បំបែបនូវធម៌ផ្សេង ៗ ហៅថាវិភង្គ ។

៣- បករណ៍ដែលសំដែងនូវកថាសង្គ្រោះនូវធាតុ ហៅថាធាតុកថា ។

៤- បករណ៍ដែលសំដែងនូវសេចក្ដីបញ្ញត្តិនៃបុគ្គល ហៅថា បុគ្គលបញ្ញត្តិ ។

៥-បករណ៍ដែលសំដែងនូវវត្ថុ ជាទីតាំងនៃ កថា ហៅថា កថាវត្ថុ ។

៦- បករណ៍ដែលសំដែងនូវធម៌ជាគូ ៗ ហៅថា យមក ។

៧- បករណ៍ដែលសំដែងនូវហេតុជាទីតាំងដ៏ធំ ៗ ហៅថា មហាបដ្ឋាន ។

១- បករណ៍ដែលសំដែងរួបរួមនូវកងធម៌ដ៏ល្អិតនោះ ញែកបែកជាបរិច្ឆេទ ១៤ មានកុសលបរិច្ឆេទជាដើម មានវិជ្ជាភាគបរិច្ឆេទជាទីបំផុតខាងចុង ។

ញែកបែកចេញជាមាតិកាមាន ៣ គឺ

១. តិក្កមាតិកា ២២ មានកុសលតិក្កមាតិកាជាដើម មានសនិទស្សនតិក្កមាតិកាជាទីបំផុតខាងចុង ។

២- ទុក្កមាតិកា គឺអភិធម្មភាជនីយ ១០០ មានហេតុទុក្កមាតិកាជាដើម មានបដិច្ឆទុក្កមាតិកាជាទីបំផុតខាងចុង ។

៣- សុត្តន្តិកា ទុក្កមាតិកា ៤២ មានវិជ្ជាភាគទុក្កមាតិកាជាដើម មានខយេញាណ ទុក្កមាតិកាជាទីបំផុតខាងចុង ។

១. កុសលបរិច្ឆេទ តិកមាតិកា ២២

កុសលត្តិក ៣

១- សភាវតាំងឡាយឯណាទ្រទ្រង់នូវសភាពនៃខ្លួន សភាវនោះហៅធម៌ សភាវតាំងឡាយសម្រាប់កំចាត់បង់នូវសេចក្ដីអាក្រក់ គឺបណ្ឌិតគប្បីខ្ពើម ហៅថាកុសលធម៌ គឺធ្វើសត្វឲ្យបានសេចក្ដីសុខ ។

២- សភាវតាំងឡាយ មិនកំចាត់បង់នូវសេចក្ដីអាក្រក់ គឺបណ្ឌិតគប្បីខ្ពើម ហៅថាអកុសលធម៌ គឺធ្វើសត្វឲ្យបានសេចក្ដីទុក្ខ ។

៣- សភាវធម៌តាំងឡាយ គឺព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធមិនសម្ដែងថាជាកុសល ថាជាអកុសលឲ្យដាច់ខាត ហៅថាអព្យាក្រិត្យ ។

២- សុខត្តិក ៣

១- សភាវធម៌តាំងឡាយ ប្រកបដោយប្រការស្មើ តាមសេចក្ដីសោយនូវរសនៃអារម្មណ៍ជាសុខ ។

២- សភាវធម៌តាំងឡាយ ប្រកបហើយដោយប្រការស្មើ តាមសេចក្ដីសោយនូវរសនៃអារម្មណ៍ជាទុក្ខ ។

៣- សភាវធម៌តាំងឡាយ ប្រកបហើយដោយប្រការស្មើ តាមសេចក្ដីសោយនូវរសនៃអារម្មណ៍ មិនជាទុក្ខមិនជាសុខ ។

៣. វិបាកត្តិក ៣

១. ធម៌តាំងឡាយ ជាផលនៃកុសល និងអកុសលតាំងឡាយ ដ៏

អាស្រ័យហើយនូវគ្នានិងគ្នា ឈ្មោះវដ្ដធម៌ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មានផលកើតអំពីផលនៃកុសល និងអកុសល ដ៏អាស្រ័យហើយនូវគ្នានិងគ្នាជាប្រក្រតី គឺ ជាតិធម៌ ជរាធម៌ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយមិនមានផល កើតអំពីផល នៃកុសលនិងអកុសលដ៏អាស្រ័យនូវនឹងគ្នាជាប្រក្រតីមែនពិត ។

៤- ឧបាទិណ្ណុបាទានិយត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយគឺកិលេសទាំងឡាយមានតណ្ហាជាដើម កាន់យកហើយដោយកម្ម បៀតបៀនហើយដោយកិរិយាធ្វើឲ្យជាអារម្មណ៍ និងចូលទៅជិតកាន់អារម្មណ៍ភាព ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ដោយកិរិយាចងក្រងជាប់នូវឧបាទាន ឈ្មោះវត្ថុបង្កើតជាអារម្មណ៍ បច្ច័យនៃឧបាទាន ។

២- ធម៌ទាំងឡាយគឺកិលេសទាំងឡាយ មានតណ្ហាជាដើម កាន់យកហើយដោយកម្ម មិនបានបៀតបៀនហើយដោយកិរិយាធ្វើឲ្យជាអារម្មណ៍ នឹងចូលទៅជិតកាន់អារម្មណ៍ភាព ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ដោយកិរិយាចងក្រងជាប់នូវឧបាទានឈ្មោះរូបារូបធម៌ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយគឺកិលេសទាំងឡាយមានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយដោយកម្មមិនបានបៀតបៀន ហើយដោយកិរិយាធ្វើឲ្យជាអារម្មណ៍ និងមិនបានចូលទៅជិតកាន់អារម្មណ៍ភាព ជាប្រយោជន៍ដល់ឧបាទាន ដោយកិរិយាចងក្រងជាប់នូវឧបាទាន ។

៥- សំកិលិដ្ឋសំកិលេសិកត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ គួរសេចក្ដីសៅហ្មង ព្រោះកិរិយាធ្វើនូវខ្លួនឲ្យជាអារម្មណ៍ ហើយប្រព្រឹត្តទៅ ប្រកបហើយក្នុងសេចក្ដីសៅហ្មង ព្រោះកិរិយាមិនបានប្រព្រឹត្ត កន្លងនូវអារម្មណ៍នៃខ្លួននោះ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មិនគួរនូវសេចក្ដីសៅហ្មង ព្រោះកិរិយាធ្វើនូវខ្លួនឲ្យជាអារម្មណ៍ ហើយប្រព្រឹត្តទៅនោះ តែប្រកបហើយក្នុងសេចក្ដីសៅហ្មង ព្រោះមិនបានប្រព្រឹត្តកន្លងនូវអារម្មណ៍ភាពនៃខ្លួន ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មិនគួរនូវសេចក្ដីសៅហ្មង មិនប្រកបហើយក្នុងសេចក្ដីសៅហ្មង ។

៦- វិតក្កត្តិក ៣

ធម៌ទាំងឡាយ ប្រព្រឹត្តទៅមួយអន្លើដោយវិតក្កផង ប្រព្រឹត្តទៅមួយអន្លើដោយវិចារផង ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មិនបានប្រព្រឹត្តទៅមួយអន្លើដោយវិតក្ក គ្រាន់តែមានវិចារមានប្រមាណតិចប៉ុណ្ណោះ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយមិនមានវិតក្ក មិនមានវិចារ ។

៧- បីតិត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ដល់ហើយនូវភាវៈបង្កើតឡើងជាមួយគ្នា មួយអន្លើដោយបីតិ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ ដល់ហើយនូវការៈបង្កើតឡើង ជាមួយគ្នាមួយអន្លើដោយសេចក្តីសុខ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ ដល់ហើយនូវការៈបង្កើតជាមួយគ្នា មួយអន្លើដោយឧបេក្ខាវេទនា ។

៨- ទស្សនត្តិក ៣

១ -ធម៌ទាំងឡាយ គឺបុគ្គលគប្បីលះបង់ដោយទស្សនញ្ញាណ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ គឺបុគ្គលគប្បីលះបង់ដោយមគ្គភាវនា ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ គឺបុគ្គលមិនគប្បីលះបង់ដោយទស្សនញ្ញាណមែនពិត គឺបុគ្គលមិនគប្បីលះបង់ដោយមគ្គភាវនា ។

៩- តទសន្ទរត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ មានហេតុគួរគឺបុគ្គលគប្បីលះបង់ដោយទស្សនញ្ញាណ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មានហេតុគួរ គឺបុគ្គលគប្បីលះបង់ដោយមគ្គភាវនា ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មានហេតុមិនគួរគប្បីលះបង់ដោយទស្សនញ្ញាណមែនពិត មិនគួរគប្បីលះបង់ដោយមគ្គភាវនា ។

១០- អាចយគាមិត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ញុំាងបុគ្គលឲ្យត្រាច់ទៅកាន់សភាព គឺកម្មកិលេស

ទាំងឡាយសន្សំទុក (គឺ ចុតិ បដិសន្ធិ គតិ) ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ ញុំាងបុគ្គលឲ្យដល់នូវព្រះនិព្វានព្រោះជាធម៌ ប្រាសចេញចាកសភាពគឺកម្មកិលេសសន្សំទុក ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មិនបានញុំាងបុគ្គលឲ្យត្រាច់ទៅកាន់សភាពគឺ កម្មកិលេសសន្សំទុកមែនពិត មិនបានញុំាងបុគ្គលឲ្យដល់នូវព្រះនិព្វាន ព្រោះជាធម៌ប្រាសចេញចាកកិរិយាសន្សំទុក ។

១១- សេក្ខត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ត្រូវសិក្សាដោយខ្លួនឯងព្រោះការៈសិក្សាមានទី បំផុតមិនមាន ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មិនត្រូវសិក្សាដោយខ្លួនឯង ព្រោះមិនមានធម៌ ដែលខ្លួនគប្បីសិក្សាតទៅទៀត ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មិនត្រូវសិក្សាដោយខ្លួនឯងមែនពិតមិនមែនជា មិនត្រូវសិក្សាតទៅទៀត (គឺមានសិក្សាតទៅ ។

១២-បរិត្តត្តិក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយបីដូចជាមានប្រមាណតិច ព្រោះការៈសោយតិច។

២-ធម៌ទាំងឡាយ ដល់ហើយនូវការៈធំ ព្រោះការៈមានផលដ៏ទូលាយ អាចសង្កត់សង្កិននូវកិលេសបាន ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយមានប្រមាណមិនមាន ជាបដិបក្ខដល់ប្រមាណ ។

១៣- បរិត្តារម្មណតិក្ក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍ប្រមាណតិច ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍ដល់ហើយនូវការ ច្រើនឬធំ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍មានប្រមាណមិនមាន ។

១៤- ហីនតិក្ក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ដ៏ថោកថយលាមក (សំរាប់នាំសត្វទៅកាន់ទុក្ខ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ បង្កើតក្នុងទីកណ្ដាលនៃហីនធម្មបណីតធម្ម ។

៣- ធម្មទាំងឡាយ ដ៏ឧត្តមគឺលោកុត្តរធម៌ (នាំសត្វទៅនិព្វាន) ។

១៥- មិច្ឆត្តតិក្ក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ មានសភាពខុសព្រោះប្រព្រឹត្តទៅ ដ៏វិបរិតផ្សេង ៗ ផង ដ៏ទៀងផង ។

២- ធម៌ទាំងឡាយមានសភាពប្រពៃប្រាសចាកសេចក្ដីវិបរិតផ្សេង ៗ ផង ដ៏ទៀងដោយកិរិយាឲ្យនូវផលក្នុងលំដាប់ ៗ ពិតមែន ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មានសភាពមិនទៀង ដោយសភាពទាំងពីរ ។

១៦- មគ្គារម្មណតិក្ក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ មានមគ្គជាអារម្មណ៍ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មានមគ្គប្រកបដោយអង្គ៨ជាហេតុដោយអត្ថថា ជាបច្ច័យ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មានមគ្គជាអធិបតីដោយអត្ថថាកិរិយាគ្របសង្កត់ នូវកងកិលេសហើយប្រព្រឹត្តទៅ ។

១៧- ឧប្បន្នតិក្ក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ដល់នូវកិរិយាបង្កើតឡើងហើយ ប្រព្រឹត្តទៅ ចាប់ដើមអំពីបង្កើតឡើង ដរាបដល់បែកធ្លាយទៅវិញ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មិនទាន់បង្កើតឡើងហើយ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ នឹងបង្កើតឡើងដោយឯកទេស ជាហេតុដ៏សម្រេចហើយមែនពិត ។

១៨- អតីតតិក្ក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ដល់នូវសភាពនៃខ្លួន ហើយប្រព្រឹត្តកន្លងទៅ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មិនទាន់មានមកហើយ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ ដ៏អាស្រ័យហេតុនោះៗ ហើយបង្កើតឡើង ។

១៩- អធត្តរតិក្ក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍ប្រព្រឹត្តកន្លងទៅហើយ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍មិនទាន់មកដល់ហើយ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍ដ៏អាស្រ័យនូវហេតុនោះៗ ហើយបង្កើតឡើង ។

២០- អជ្ឈត្តតិក្ក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ធ្វើនូវខ្លួនឲ្យក្រៃលែងហើយប្រព្រឹត្តទៅ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ ជាប់ដោយឥន្ទ្រិយក្តី គ្រាន់តែបង្កើតឡើងជាខាងក្រោយ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ ធ្វើនូវខ្លួនឲ្យក្រៃលែងហើយប្រព្រឹត្តទៅក្តី ជាប់ដោយឥន្ទ្រិយក្តី គ្រាន់តែបង្កើតហើយជាខាងក្រៅក្តី ។

២១- អជ្ឈត្តារម្មណតិក្ក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍មានសភាពធ្វើនូវខ្លួនឲ្យក្រៃលែងហើយប្រព្រឹត្តទៅ ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍គ្រាន់តែបង្កើតហើយជាខាងក្រៅ ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មានអារម្មណ៍ធ្វើនូវខ្លួនឲ្យក្រៃលែងហើយប្រព្រឹត្តទៅផង គ្រាន់តែបង្កើតហើយជាខាងក្រៅផង ។

២២- សនិទស្សនតិក្ក ៣

១- ធម៌ទាំងឡាយ ប្រព្រឹត្តទៅមួយអន្លើដោយនិទស្សនគឺបណ្ឌិតពោលថា ការធម៌ដែលខ្លួនគប្បីឃើញផង ប្រព្រឹត្តទៅមួយអន្លើដោយកិរិយាប្រកួតប្រកាន់ផង ។

២- ធម៌ទាំងឡាយ មាននិទស្សន គឺបណ្ឌិតពោលថា ការធម៌ដែលខ្លួនគប្បីឃើញមិនមានផង ប្រព្រឹត្តទៅមួយអន្លើដោយកិរិយាប្រកួតប្រកាន់ផង ។

៣- ធម៌ទាំងឡាយ មាននិទស្សន គឺបណ្ឌិតពោលថា ការធម៌ដែលខ្លួនគប្បីឃើញផង មានកិរិយាប្រកួតប្រកាន់មិនមានផង ។

រួមជាតិក្កមាតិកា ២២ ក្នុងបករណឈ្មោះ ធម្មសង្គណី ចប់តែប៉ុណ្ណេះ។

សុវិជ្ជា

ថី ឆ-គិមហាក់ ជាអ្នកត្រួតត្រារាជការខ្សែលួស នៅស្រុកមោងឬស្សី

រៀបរៀង

សុវិជ្ជានេះ ខ្ញុំទើបនឹងរិះ គិតជាបឋម
តែជាពាក្យបួន ជូនពុំឧត្តម អ្នកប្រាជ្ញចាស់ទុំ
កុំបីនិន្ទា ។
ខ្ញុំបាទសូមរៀប តែងតាមរបៀប ពីសុវិជ្ជា
គឺវិជ្ជាល្អ ក្រៃក្រមហិមា ឈ្នះអស់មារា
គិរេកច្រើនក្រៃ ។
នរូងណា ស្អប់ខ្ពើមទុក្ខា កើតក្នុងកពាក្រៃ
ចង់ធ្វើឲ្យប្រាស និកសចង្រៃ ត្រូវគិតកែខៃ
រៀនសិល្បសាស្ត្រ ។
រៀនសុវិជ្ជា រីឌសំការ ក្ដីផ្ដេកស្អាងស្អាត
ជនត្រូវប្រាជ្ញា មិនត្រូវប្រមាទ ត្រូវខ្មៀតសង្វាត
ស្វែងយកឲ្យបាន ។

បើមិនចាំក ខ្លួនចូលមក ប្រៀតជ្រកក្នុងប្រាណ
ញាប់ញ័រនេត្រ ស្មុគចិត្តឥតក្សាន្ត ជាប់ក្តីកប់អាន
សន្តានមើលឆ្ងាយ ៗ

នារីប្រជុំ បណ្ឌិតតូចធំ ទៅពុំពណ្ណភយ
ដូចជាសត្វក្អែក ទៅហួសនិយាយ កណ្តាលហ្វូងនាយ
បក្សាហង្សសត្វ ៗ

រីព្រះសុរិយា រស្មីជ្រះថ្លា អាកាសធ្លៀលធ្លាក់
កុំស្មើវិជ្ជា ភ្លឺគ្មានបេះបាត់ កុំបេះរសាត់
អាប់ទុនទៅណា ៗ

អស់ទ្រព្យសម្បត្តិ ដួនកាលប្រែខ្លាត់ វិនាសអសារ
វិជ្ជានេះឯង តែងជាប់កាយា ពោរទឹងប្រាថ្នា
លួចលាក់ពុំបាន ៗ

អាវុធនានា សឹងតាញរំទ្ធា វិជ្ជាកល្យាណ
មុតលើសព្រះខ័ន ពេជ្រនិលសូរ្យកាន្ត សស្រ្តាប់ខ្មាន
កុំស្មើឡើយនៃ ៗ

វិជ្ជាឲ្យមាន សម្បត្តិធនធាន មាសប្រាក់ទីទៃ
ទាសីទាសា សួនច្បារប្រពៃ ឲ្យមានជោគជ័យ
ល្បីសព្វទិសា ៗ

វិជ្ជាឲ្យមិត្ត ឲ្យញាតិរឹងរឹត ស្រឡាញ់ស្នេហា
ឲ្យយសថ្កុំថ្កើង រុងរឿងសក្តា វិជ្ជាក្លៀវក្លា
ការពារអកុសល ៗ

វិជ្ជាឲ្យសុខ គ្មានព្រួយវិតក្ក ទុក្ខពុំហ៊ានពាល់
ធ្វើឲ្យចិន្តា ជ្រះថ្លាពេកសល់ វិជ្ជាតម្កល់
ក្តីសុខក្នុងកាយ ៗ

បុរីឯណា មានពួកបណ្ដា កស្ដេរប្រើនប្រាជ្ញប្រាយ
បុរីនោះឯង វែងល្បីសព្ទសាយ នគរទាំងឡាយ
ខ្ជបខ្ជាបតេជជៃ ៗ

បិតាមាតា បើបានបុត្រា ឆ្លាតវិជ្ជាក្រៃ
លោកសឹងសរសើរ ដំណើរបុត្រថ្លៃ ដោយបុណ្យនិស្ស័យ
ទ័យាគ្រមក្សាន្ត ៗ

វិជ្ជាជាគុណ ឲ្យអស់មហាជន គន់គិតគ្រប់ប្រាណ
សម្គាល់ត្រូវខុស តាមខ្ពស់ប៉ុន្មាន ឲ្យយល់សណ្ឋាន
សន្តានពាលខ្មៅ ៗ

ឲ្យស្គាល់តូចធំ ស្គាល់ក្មេងចាស់ទុំ ដឹងត្រជាក់ក្តៅ
ឲ្យស្គាល់ធ្ងន់ស្រាល ដុតអាលផ្អឹមផ្អៅ ស្គាល់ទឹកក្នុងក្រៅ
ស្គាល់ហៅក្រាស់ស្តើង ៗ

បានបុណ្យកាលណា ឲ្យដឹងខ្លួនថា មិនត្រូវតម្កើង

ត្រូវតែបន្ទាប សុភាពទើបថ្កើង មិនត្រូវឲ្យឆ្មើង

យើងគេនិន្ទា ។

ឲ្យចេះរក្សា ឲ្យចេះខាំងខា ឲ្យប្រឹងការពារ

កេរ្តិ៍តាពុកម្តាយ សាយសព្ទនាមា ឲ្យបាននាមា

ក្រអូបលប់ផ្កា ។

ឲ្យចេះគប់ស្នង មិនឲ្យកន្ទង់ គុណគ្រូអាចារ្យ

ឲ្យចេះអភិវាទ មាតាបិតា ស្រឡាញ់ស្នេហា

រក្សារួមរ័ក្ស ។

បើចង់ធ្វើឈ្មួញ កុបតែងជំនួញ លក់ដូរបណ្តាក់

វិជ្ជាឲ្យស្ទាល់ យល់ការជ្រៅរាក់ ហ៊ានពព្យកអ្នក

ពាណិជកល់គ្នា ។

វិជ្ជាចង្អុល ប្រឹងទំពន្យល់ បង្ហាញមាគ៌ា

ដឹកនាំទំនិញ ចេញចូលនាវា ឲ្យកើតលាភា

អនេកឧកាស ។

ពាណិជមួយ ៗ ឲ្យចេះមានព្រួយ រិះរកប្រាក់មាស

កុំឆកុំឆក់ កុហកអស់ក្រេដ សូវឲ្យវិនាស

ជាជាងលួចគេ ។

ឲ្យបេះសម្តី កាន់ជនប្រុសស្រី វែវេះវិះវេ
ឲ្យជនផងស្ងួន ដូចកូននិងមេ នោះឯងទើបគេ
ជួយទិញជួយដូរ ។
ធ្វើចិត្តឲ្យត្រង់ សេធម៌កុំបង់ កុំកំណាញ់ស្ទូ
ជនជាតិអប្បល័ក្ខណ៍ ចិត្តស្ម័គ្រអាសូរ ករុណាឲ្យផ្ទូរ
ផង់ពល់វេលា ។
វិជ្ជាឲ្យស្គាល់ ឲ្យកោតខ្លាចដល់ អង្គព្រះពុទ្ធា
បរមសាស្តា ទេវតាយក្សមារ ឲ្យខំបូជា
វន្ទាសព្វថ្ងៃ ។
ឲ្យស្គាល់មេត្តា ឧត្តមសាក្យា មុនីចរណៃ
លុបលើសសត្វផង កន្លងភពត្រៃ ជនមាននិស្ស័យ
គ្រេបរសពុំខាន ។
ឲ្យស្គាល់ព្រះធម៌ ប្រកបដោយគុណ៌ ភ្លឺផង់សុវិមាន
មរណជក ព្យាធិប៉ុន្មាន និកសទៅបាន
អមតបុរី ។
ឲ្យស្គាល់ព្រះសង្ឃ ផុតជាប់ចំណង់ ត្រេកកាមលោកិយ
តណ្ហាស្ងប់ស្ងាត់ បង់បាត់ស្នេហ៍ គួរជនប្រុសស្រី
គោរពធ្វើតាម ។

ព្រះសង្ឃដូចស្រែ	ជាប់ដីឥតល្ហែ	លូតលាស់ធនធាន
ឲ្យផលឧត្តម	ស្តុកស្តម្ភក្រមាន	បេះញុំាងអស់ពាន
	ឲ្យរីករាយផាស	ៗ
វិជ្ជាឲ្យដឹង	ឲ្យជនប្រុងប្រឹង	ធ្វើតាមពុទ្ធសាសន៍
វេនប្រសើរ	ជាតិប្រហើរណាស់	ឲ្យអស់ក្មេងចាស់
	សង្វាតសិក្សា	ៗ
ឲ្យខំធ្វើបុណ្យ	មិនឲ្យខូរជន	កំណាញ់ឫស្យា
កុសលតូចធំ	គោងខំប្រាក់	យកមកប្រើការ
	បណ្តេញលោភោ	ៗ
វិជ្ជាជួយដុះ	ឲ្យដឹងថាខុស	ទោសនោះជ្រះថោ
តែកើតឡើងហើយ	អ្នកកើយសន្តោ	ដូចភ្លើងនៅកេ·
	ពេនកេណា	ៗ
ឲ្យបេះពិតពិល	ឲ្យខំមើល	សម្គាល់តណ្ហា
តែងបង្កឹកចិត្ត	ឲ្យស្និទ្ធប្រាថ្នា	នាំកើតសោកា
	ទុកផ្សាក្តៅ	ៗ
លោកភ័យធំ	ឈឺឈួលអួលក្រំ	ដំណាំហ្មងសៅ
ញាំញីដួងចិត្ត	ប្រព្រឹត្តការខ្ជៅ	លោកប្រដៅ
	ឲ្យបង់តែបាន	ៗ

បានហើយចង់ទៀត ទុកចង្អៀត ស្មើរប្រែះពីប្រាណ
ហឫទ័យកង្វល់ សល់សែនរំខាន ក្នុងខ្លួនសន្តាន
ពីព្រោះប្រាថ្នា ។
វិជ្ជាពន្យល់ ឲ្យបេះគល់ សម្លាប់តណ្ហា
ឲ្យបរិច្ចាគទាន ជាគ្រឿងសស្ត្រា មកផ្តាញ់បស្តា
តណ្ហាអប្រិយ ។
វិជ្ជាពញ្ញាក់ ធ្វើឲ្យសត្វភ្ញាក់ ពល់រូបប្រុសស្រី
ដឹងគិតទៅថា លោកាទាំងបី ទោសៈអប្រិយ
ដុះមីរៈគ្រៀបគ្រា ។
គួរឲ្យប្រយ័ត្ន គួរខំកំចាត់ បំបាត់ទោសា
នាំកាយឲ្យព្រួយ រលួយចិន្តា ខុសនឹងកជការ
ខាតទ្រព្យសម្បត្តិ ។
វិជ្ជាឲ្យដឹង បើចង់បាត់ខឹង ឲ្យកាន់សីលថ្វាក់
សីលប្រាំប្រាំបី ប្រយោជន៍ច្រើនក្តាត់ សីលអាចនាំសត្វ
កាត់កេទិញាន ។

សីលជាឧសថ ពូកែចំហុត រកអ្វីស្មើគ្មាន

វិជ្ជាញុំាងជន ឲ្យឆន់សូត្ររៀន សីលជាប្រធាន

នាំក្តីសុខា ៗ

វិជ្ជាបង្អើល ឲ្យជនផ្អូកផ្អើល បារម្ភចិន្តា

ថាបាបមួយមាំ សម្បើមណាស់សា គឺតួមោហា

វង្វេងងងឹត ៗ

ឃើញតូចថាធំ ឃើញកយថាជុំ ឃើញឆ្ងាយថាជិត

គុណថាជាទោស សត្រូវថាមិត្ត ជនអើយគួរគិត

អាសូរអាត្មា ៗ

មើលមានវិជ្ជា ឲ្យយកការនា ពិឃាដមោហា

ទោរគោចពន្ទិច តែងដិតរូបា កាន់ទុក្ខសោកា

មហាច្រើនសល់ ៗ

ការនាជាថ្នាំ សម្រាប់ដុសត្រាំ មើលឧបាយកល

វង្វេងកើតហើយ អ្នកអើយកុំទ្រល់ យកការនាផ្តល់

ផ្តាច់តួមោហា ៗ

ហៃសប្បុរស ចូលចេះលោតផ្លោះ ឲ្យតាតចេញណា
ពីមេបាបបី ស្តេចតោក្សៀវក្លា ទើបឃើញអមតា
និញ្ញនពណ្ណកយ ៗ

ចូលខំប្រព្រឹត្ត ចិញ្ចឹមជីវិត ឲ្យល្អព្រោងព្រាយ
តាមធមិសុចរិត កុំឲ្យបាបណាយ ឆាំឲ្យកាយមាយ
អាប់នុនស៊ីរ ៗ

ឲ្យត្រាប់ពុតឃ្មុំ គំនិតមេឡទម លើសលើបក្សី
ព្រឹកទៀងកាលណា ចូលកាន់រុក្ខី ក្រេបរសពិសី
បុប្ផាទាំងឡាយ ៗ

ដូចជាបណ្ឌិត ប្រកបគំនិត យល់ការវែងឆ្ងាយ
ចេះប្រឹងស្វែងរក វត្ថុឆើតឆាយ ពុំដែលមានណាយ
សោយទ័យា ៗ

កុំត្រាប់ពុតរុយ មារយាទខុយមុយ អាក្រក់មហិមា
ព្រឹកព្រាញស្វាងថ្វាត់ គ្រេចកាត់ម្ហីម្នា រកពេមអស់លា-
មកស្អុយជាប់ជាស ៗ

សត្វរុយប្រៀបដូច បុគ្គលពាលខូច ប្រាជ្ញាកាមក្រាស់
មិនស្គាល់សេពិត កាសិតពុទ្ធសាសន៍ នាំខ្លួនឲ្យប្រាស
ទិកសក្តិសុខ ៗ

សប្បុរសគប្បី ស្គាល់ជាតិលោកិយ ច្រើនកាមវិតក្ក
កិលេសអប់រំ នាំកាយអផ្សុក ពុំបានស្រណុក
ក្នុងលោកនេះណា ។

គួរខំរេះរង បញ្ញាឲ្យឃ្លាន ចេះធ្វើប្ញា
កុំឲ្យជេកក្រាំ ក្នុងកាមតណ្ហា ឲ្យខំសិក្សា
អដ្ឋង្គិកមគ្គ ។

រីផ្កាបទុម ពីដោរកើរម្យ បរបូណ៌នលក្ខណ៍
កើតអំពីភក់ បឹងត្លុកជ្រៅភក់ តែពុំចេះស្ម័គ្រ
ទឹងសង្ហារខ្លួន ។

ប្រឹងដុះលូតណាស់ រសាយចេញអស់ ល្បាត់ជំជួន
ផុតទឹកកាលណា បុប្ផាក្លាយខ្លួន ខ្លួននោះគួរស្លួន
ដល់ជនខានា ។

នេះដូចសប្បុរស ចង់តែរដោះ ពីកិលេសមារ
ប្រឹងខំធ្វើទាន មានសីលភាវនា តាមផ្លូវពុទ្ធា.
នញ្ញាតវិសេស ។

កុំធ្វើតាមជ្រូក យកភក់ធ្វើពូក ដេកធ្វើក្រអែះ
បានបាយភោក្កា ថាខ្លួនវិសេស ចេះតែប្រហែស
មិនគិតតទៅ ។

រូបជាប់ក្នុងទ្រូង　　របងជង្គ្រង់　　ធំ ១សន្ធៅ
ពុំដែលចង់ចេញ　　ចាកទីលំនៅ　　ភក់ច្រើនយ៉ាងជ្រៅ
　　នៅស៊ូតែគ្រាំ　　ៗ
មិនដឹងខ្លួនថា　　បន្តិចទៀតណា　　ខ្លួននឹងសោយកម្ម
គេនឹងសម្លាប់　　សាច់សាប់ចញ្ច្រាំ　　យកមកស្ងោរដាំ
　　ប្រលាក់ញាំផា　　ៗ
ជ្រូកដូចពាលខ្លៅ　　ចិត្តអាក្រក់ខ្លៅ　　អាប់ឥតប្រាជ្ញា
ហឫទ័យប្រតិព័ទ្ធ　　នឹងវត្តសង្សារ　　ថាគ្មានបានណា
　　ប្រសើរជាងបាន　　ៗ
ជនអើយសូមគិត　　សូមជួយពិនិត្យ　　ពាក្យអម្បាលម៉ាន
ដែលខ្ញុំបានពោល　　ចំពោះសន្តាន　　បើល្អមកបាន
　　ចូរសិក្សាហោង　　ៗ

សេចក្ដីរាយការណ៍

អំពីដំណើរទៅក្នុងដែនកូសាំងស៊ីនចំពោះខេត្តដែលមានវត្ត

លោកសង្ឃខ្មែរ

ព្រះគ្រូសង្ឃវិជ្ជា រា តាត

អាចារ្យបង្រៀនភាសាសំស្ក្រឹតនៅសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់

រៀបរៀង

- ២ -

ដំណើរចេញពីខេត្តបាក់លីវ

ថ្ងៃ២៤ខែឈុំងវីយេរឆ្នាំ១៩២៨

វេលាម៉ោង៨កន្លះព្រឹក ចេញពីខេត្តបាក់លីវមក ដល់ម៉ោង ១០ ព្រឹកដល់មកស្រុកត្រាំង(ខ្មែរហៅខេត្តឃ្លាំង) ឈប់នៅផ្ទះលោក ឡាដ មីនិស្ត្រាទ័រ ចំនួន៣០មីនុត ហើយលោកចៅហ្វាយស្រុក អិម ជាតិខ្មែរ បានជូនដំណើរបន្តសទៅឯវត្តឃ្លាំង ក្នុងបុំញាំឡាង ខណ្ឌញីវ៉ាញ់ ជិតគ្នានឹងប៉ុស្តិ៍ឃ្លាំងនោះខ្លួនខ្ញុំនឹងឈ្មោះជី បានឈប់សំណាក់នៅវត្តឃ្លាំងនោះ រីឯអ្នកស្រីចាន់ហ្វាន់ព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏ត្រឡប់ទៅវិញ១រំពេច ទៅសំណាក់អាស្រ័យ នៅនាទីផ្ទះសម្រាប់សំណាក់របស់រាជការ ក្នុងកំផែងជាមួយនឹងផ្ទះលោកឡាដមីនិស្ត្រាទ័រ ចំណែកខ្លួនខ្ញុំដែលទៅអាស្រ័យ

នៅវត្តឃ្លាំងនោះ កាលដែលទៅបាន១ស្របក់ កំពុងតែនិយាយសន្ទនាទីងលោកអធិការលន់ ស្រាប់តែឃើញលោកព្រះវិន័យធម្មសារដែលលោកគង់នៅភ្នំពេញវត្តជាមួយគ្នាកុដិជិតគ្នាទីងខ្ញុំនិមន្តមកពីក្រោយ ហើយខ្ញុំសួរលោកក៏បានដំណឹងក្នុងពេលនោះថា និមន្តមកយូរថ្ងៃហើយ ដើម្បីមកជួយចាត់ចែងកិច្ចធ្វើបុណ្យបូជាសព លោកគ្រូព្រះសពវត្តនេះ លុះដល់ពេលឆាន់រួចហើយលោកអធិការលន់ លោកក៏មានព្រះទ័យល្អបានចាត់ចែងរៀបទីកន្លែង១ឲ្យសឹងនៅក្នុងបន្ទប់ ១ ជិតគ្នាទីងកន្លែងលោកព្រះវិន័យធម្មសារ ហើយលោកបានតាំងចាត់ចែង ភោជនាហារគ្រប់ពេលដរាបដល់ពេលចេញពីវត្តនេះ ខ្ញុំមានអំណរក្រៃពេកទីងគុណលោក ដែលលោកមានចិត្តល្អ ហើយបានចាត់ចែងដូចរាងលើនេះ ។ រីឯវត្តឃ្លាំងជាវត្តធំ ហើយល្អស្អាតជាងវត្តឯទៀត ៗ ក្នុងខេត្តឃ្លាំង ។

ដំណើរក្នុងខេត្តឃ្លាំង

នៅវេលាម៉ោងពារសៀលថ្ងៃខែជាមួយគ្នា ចាង ហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានអញ្ជើញទៅឯវត្តឃ្លាំង ក្រោយបន្តិចលោកចៅហ្វាយស្រុកអិមក៏អញ្ជើញទៅដល់ទៀត ហើយជួបជុំគ្នា នៅលើទីកុដិ លោកអធិការលន់ ៗ និងលោកសង្ឃក្នុងវត្តនោះក៏មកជួបជុំព្រមគ្នា ទើបចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ បានសួរលោកអធិការ ដូចរបៀបសួរក្នុងវត្តឯទៀត ៗ ហើយបានប្រគេនសៀវភៅនិងរូបផ្តិតពុម្ពដល់លោកអធិការ រួចហើយ

បានសន្ទនានឹងលោកចៅហ្វាយស្រុក អ៊ិម ពីការគិតបង្កើតសាលារៀនក្នុងវត្តសម្រាប់បង្រៀនអក្សរខ្មែរនិងព្រះពុទ្ធសាសនា លោកចៅហ្វាយស្រុក អ៊ិមក៏យកចិត្តទុកដាក់ក្នុងការនេះផង ដោយលោកជាតិជាខ្មែរ មានសេចក្ដីចូលចិត្តខាងចំណេះវិជ្ជាខ្មែរ និង ព្រះពុទ្ធសាសនាពេញបន្ទុក ។

ដល់ម៉ោង ៤ កន្លះរសៀល ចេញពីវត្តឃ្លាំងចំពោះទៅវត្តសង្កែក្នុងឃុំអូយឡូយ ខណ្ឌញីវខាញ់ លោកចៅហ្វាយស្រុកអ៊ិម ក៏ជូនទៅផងលុះទៅដល់លោកចៅអធិការនាម អ៊ុន ក៏បានធ្វើបដិសណ្ឋារៈដោយគួរសម ហើយអញ្ជើញឲ្យឡើងទៅលើកុដិលោក ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យក៏បានសួរនិងប្រគេនសៀវភៅដូចវត្តឯទៀត រួចចេញពីវត្តសង្កែត្រឡប់មកកាន់ទីសំណាក់ដើមវិញ ។

ថ្ងៃ ១៥ ខែឃុំសិរយោ ឆ្នាំ ១៩២៨

លោកចៅហ្វាយស្រុក អ៊ិម បាននិមន្តលោកសង្ឃដែលគង់នៅវត្តជិត ៗ មកប្រជុំនៅវត្តឃ្លាំង បានចំនួន ៦ វត្ត គឺវត្តព្រែកអណ្ដើក ១ វត្តទទឹមចាស់ ១ វត្តទទឹមថ្មី ១ វត្តស្រឡូង ១ វត្តកណ្ដាល ១ វត្តសំពេង ១ ព្រមទាំងវត្តឃ្លាំង១ ទៀតត្រូវជា ៧ វត្ត ក្នុងពេលដែលជួបជុំនៅវេលាម៉ោង ៩ កន្លះព្រឹក ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ និងលោកចៅហ្វាយស្រុក អ៊ិម លោកចៅហ្វាយខណ្ឌសួនក៏អញ្ជើញមកជួបជុំក្នុងទីជាមួយគ្នា ហើយ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏និយាយពន្យល់ អំពីការគិតបង្កើតឲ្យមាន

សាលាក្នុងវត្ត សម្រាប់បង្រៀនអក្សរខ្មែរ និងបង្រៀនធម្មវិន័យ ព្រះពុទ្ធសាសនាក្នុងខេត្តឃ្លាំងនេះ លោកចៅហ្វាយស្រុក អ៊ិម ជាអ្នកប្រែភាសាពីបារាំងមកជាខ្មែរឲ្យលោកសង្ឃគ្រប់វត្តនោះស្តាប់ លោកសង្ឃគ្រប់វត្តនោះក៏ឥតមានយល់ទាស់ ព្រមព្រៀងចូលចិត្តត្រេកអរគ្រប់អង្គ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យក៏និយាយពន្យល់តទៅទៀតពីកិច្ចដែលបង្រៀននោះគឺបង្រៀនខាងក្មេង ៗ ឲ្យចេះមើលចេះសរសេរអក្សរខ្មែរឲ្យត្រឹមត្រូវ ដល់វេលាល្ងាចបង្រៀនធម្មវិន័យព្រះពុទ្ធសាសនា ដល់ភិក្ខុសាមណេរតាំងអំពីកិច្ចស្លៀកពាក់ជាដើម ព្រោះអ្នកបួសក្នុងសាសនានេះ កាលបើចេះស្លៀកពាក់ឲ្យស្អាតបាតជាបរិមណ្ឌលល្អហើយ អ្នកទាំងពួងគេមើលទៅឃើញគ្រឿងស្លៀងពាក់តែពីខាងក្រៅ ក៏គេនឹងអាចចូលចិត្តបាន ថាលោកទាំងអស់នេះសុទ្ធតែចេះដឹងល្អ ហើយក៏បណ្តាលឲ្យសេចក្តីជ្រះថ្លាទៅបាន បើអ្នកបួសក្នុងសាសនានេះ មិនចេះរៀបខ្លួនឲ្យស្អាតបាតល្អ ស្លៀកពាក់ស្បង់ចីពររយីករយាក កាលបើអ្នកទាំងពួងគេមើលទៅឃើញរយីករយាកដូច្នោះ គេក៏នឹងនឹកក្នុងចិត្តថាអ្នកបួសទាំងអស់នេះសុទ្ធតែល្ងង់ គ្រាន់តែស្លៀកពាក់ឲ្យស្អាតឲ្យជាបរិមណ្ឌលក៏មិនចេះដែរ ម្ល៉ោះហើយក៏នាំឲ្យគេមើលងាយបាន ហើយចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបាននាំរឿងចំពោះខ្លួនឯង ថាដូចកាលដែល ខ្ញុំបានទៅស្រុកសៀម ឃើញលោកសង្ឃស្រុកសៀមស្លៀកពាក់បែបផ្សេង កាលទៅនគរវត្តក្នុងខែត្រសៀមរាប ឃើញលោកសង្ឃស្លៀកពាក់របៀបផ្សេង ព្រោះហេតុនេះកិច្ចដែលបង្រៀននោះ ខាង

ចំណែកវិន័យ គួរបង្រៀនអំពីកិច្ចស្លៀកពាក់ជាដើម ។

លោក ចៅហ្វាយស្រុក គឹម ក៏ប្រែមកជាខ្មែរពិត លោកសង្ឃគ្រប់វត្តនោះឲ្យស្តាប់ ក្នុងវេលានោះមានលោកគ្រូ ១ អង្គ ឈ្មោះ បច្ចិមពម អ៊ុក ឆ្លើយឡើងជួសលោកគ្រប់វត្តថា ពាក្យនេះត្រូវណាស់ ពាក្យនេះជាពាក្យខាងពុទ្ធសាសនាមិនមែនខាងសេយ្យសាសន៍ទេ ពាក្យនេះគួរតែយើងប្រតិ-បត្តិតាម លុះរួចការប្រជុំហើយចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏បានប្រគេនសៀវភៅនិងរូបផ្តិតពុម្ពដល់លោកអធិការគ្រប់វត្ត ។

ដល់ម៉ោង ១ កន្លះរសៀល ចេញទៅម្តងទៀត លោកចៅហ្វាយស្រុក គឹម មានកិច្ចរវល់មិនបានជូនដំណើរទៅ បានឲ្យលោកចៅហ្វាយខ័ណ្ឌឈ្មោះទី ជាអ្នកជូនដំណើរ មុនដំបូងចំពោះទៅវត្តទទឹមចាស់ លុះដល់ទៅក៏មិនបានទៅយូរ គ្រាន់តែឡើងទៅលើកុដិ ១ រំពេច ហើយចុះទៅមើលវិហាររួចក៏ចេញមកវិញ ព្រោះលោកអធិការវត្តនេះ បានទៅជួបជុំនៅវត្តឃ្លាំងរួចហើយ រួចត្រឡប់ទៅវត្តបាយឆៅ កាលដែលទៅដល់ជិតវត្ត ឃើញពេងមួយវែងធ្វើដោយបេតុងអារម៉េ ដល់សួរទៅគេប្រាប់ថាពេងនេះសម្រាប់ដាក់ទូកង លុះដល់ចូលទៅក្នុងវត្តបានឡើងទៅលើកុដិលោកអធិការ ៗ នេះនាមអ៊ិន លោកជាឧបជ្ឈាយ៍ធំ ។ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ បានសួរដូចវត្តឯទៀត តែត្រង់ដែលសួរពីកិច្ចបង្កើតឲ្យមានគ្រូបង្រៀននោះ លោកអធិការឆ្លើយថា វត្តនេះនឹងបង្កើតឲ្យមានគ្រូបង្រៀននិងសាលាបង្រៀនមិនកើតទេ ព្រោះមិនសូវមានឧបា

សកដើរវត្ត មានខ្លះតែនៅឆ្ងាយ ៗ ណាស់នៅជិតវត្តមានភែយួននិងចិន រួចចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏បានប្រគេនសៀវភៅនិងរូបថតពុម្ពខ្លះ ហើយចុះទៅមើលវិហារ ៗ នោះសព្វថ្ងៃនេះ ចាស់ធ្លាក់បែកច្រើនណាស់ ហើយលោកកំពុងតែគិតកសាងជាថ្មី រួចចេញពីវត្តបាយនៅ ឆ្ពោះត្រង់ទៅប្រាសាទគង់ ៗ នេះ កាលពីដើមជាវត្តមានកេរ្តិ៍ឈ្មោះថា ជាវត្តមានឧបជ្ឈាយ៍ធំ ល្បីកេរ្តិ៍ឈ្មោះរហូតដល់ស្រុកខ្មែរយើង ក្នុងវេលាដែលទៅដល់ក្នុងជាន់នេះ លោកអធិការវត្តក៏មិននៅ ឃើញភិក្ខុសាមណេរយើករយោកនៅក្នុងវត្តមិនសូវរាបសា វិហារក៏ពុកធ្លាក់បែកធ្លុះធ្លាយច្រើន បានឃើញភិក្ខុ១រូបអើតតាមបង្អួចហើយនិយាយពាក្យមិនសមគួរ មិនមែនជាពាក្យរបស់អ្នកបួសរួចលិបខ្លួនចូលបាត់ទៅវិញ ៗ

ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏មិននៅយូរព្រោះមិនជួបនឹងលោកអធិការហើយចេញមកវិញ ១ រំពេចត្រឡប់មកឈៀងចូលទៅឯវត្តព្រែកអណ្តើក ចូលទៅវត្តនេះក៏មិនបាននៅយូរ គ្រាន់តែមើលទីកុដិ និងវិហាររួចចេញមកវិញ ព្រោះវត្តនេះបានទៅជួបជុំឯវត្តឃ្លាំងរួចហើយ ៗ ត្រឡប់មកឯទីប៉ុស្តិ៍វិញឃើញនៅសល់ពេលច្រើន ក៏ចេញទៅទៀតបំពោះទៅវត្តតានព តាមផ្លូវ ១ ផ្សេង កាលដែលទៅដល់បានឃើញវត្តតានពនោះ ជាវត្តធំមាំមួន វិហារក៏ស្គ្រាន់បើ របៀបទីវត្តក៏រៀបរយល្អ តែមិនបានជួបនឹងលោកអធិការ ជួបតែនឹងលោកគ្រូសូត្រ ហើយសួរដូចវត្តឯទៀត រួចចេញពីវត្តនេះបង្ហួសទៅឯវត្តពានសិរិទ្ធិ ក្នុងខណ្ឌញីវខាញ់ កាលដែល

ទៅដល់ក៏បានឃើញវត្តនោះជាវត្តធំមាំមួនដែរ ទីវិហារក៏ល្អ កុដិសាលាក៏មានរបៀបល្អ តែកាលដែលទៅដល់វេលាល្ងាចណាស់ហើយ ពេលជិតយប់ទទួលលោកអធិការមិននៅផង ហេតុនោះយើងមិនបានចូលទៅក្នុងវិហារឡើយ គ្រាន់តែឡើងទៅលើកុដិដើម្បីនឹងមើលពាងសំរិទ្ធិ ដល់ឡើងទៅក៏ឃើញពាងនោះតែ ១ កំណាត់ខាងលើ តែគេយកទៅភ្ជាប់នឹងពាងធម្មតា សព្វថ្ងៃនេះគេប្រកស្រោមតម្កល់ទុកនៅមុខព្រះពុទ្ធរូបក្នុងកុដិ ប្រហែលជាគេសន្មតទុកថា ជារបស់មង្គល មានលោកសង្ឃក្នុងវត្តនេះប្រាប់ថាពាងសំរិទ្ធិ ១ កំណាត់នេះ គេជីកដីទៅឃើញយូរឆ្នាំហើយ ព្រោះហេតុនេះ បានជាគេសន្មតឈ្មោះវត្តនេះថា វត្តពាងសំរិទ្ធិ លុះរួចកិច្ចនេះហើយក៏ត្រឡប់ចេញមកវិញ ១ រំពេច ដល់មកទីសំណាក់ដើមវិញ ក្នុងពេលម៉ោងជាង ៧ យប់ ។

ថ្ងៃ ២៦ ខែយ៉ាំងវីយេរ ឆ្នាំ ១៩២៨

វេលាម៉ោង ៧ ព្រឹក ចេញទៅវត្តខ្សាច់ (យួនហៅកាសាច់) ក្នុងឃុំគៀកឡាយ ខណ្ឌញីវ៉ាញ់ កាលទៅដល់បានឃើញវត្តនោះ ជាវត្តតូចស្តួចស្តើង ហើយមិនជួបនឹងលោកអធិការផង ទើបចេញមក ១ រំពេច ហើយចយត្រឡប់ចូលទៅវត្តចម្ប៉ា ក្នុងឃុំឡាយគីម ខណ្ឌញីវ៉ាញ់ វត្តនេះជាវត្តធំមាំមួនមានភិក្ខុសាមណេរ-ក្មេងក៏ច្រើន ញាតិញោមជើងវត្តក៏មាន

ចំនួនច្រើន លោកអធិការវត្តនេះនាមប៉ែន ជាឧបជ្ឈាយ៍មានគ្រូសូត្រ ២ អង្គ ១អង្គឈ្មោះអ៊ិត ១ អង្គទៀតឈ្មោះកែស ។ នេះ លោកចេះប្រែបាលីជាខ្មែរ បានកាលដែលយើងបានចូលទៅដល់ លោកក៏ចុះមកទទួលធ្វើបដិសណ្ឋារ ដោយគួរសម ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ បានសួរដូចវត្តឯទៀតលោក អធិការវត្តនេះ ក៏បានសុំឲ្យមានសាលាបង្រៀននិងគ្រូបង្រៀនខ្មែរ បង្រៀន បាលី បង្រៀនភាសាបារាំង ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យក៏ពេញចិត្ត ណាស់ រួចបានប្រគេនសៀវភៅនិងរូបផ្តិតពុទ្ធ រួចហើយក៏ត្រឡប់មកកាន់ ទីសំណាក់ដើមវិញចំណែកខ្លួនខ្ញុំលោកចៅហ្វាយខណ្ឌ នី បាននិមន្តទៅ ទទួលភត្តកិច្ចឆាន់នៅនាទីផ្ទះឯផ្សារ ១អន្ទើនិងឈ្មោះ ដី ផង ។

ដល់ម៉ោង ២ រសៀល ចេញទៅមុខទៀតចំពោះទៅឯផ្សារបាយនៅ ដើម្បីនឹងចុះកាណូតរបស់លោក ឡានមិនត្រូវទៅបង្ហួសទៅវត្តបឹងទន្សា ក្នុងឃុំអាំងគារ ខណ្ឌឱញមី តែកាលដែលដល់ទៅផ្សារបាយនៅ ពួក យួនអ្នកធ្វើការក្នុងកាណូតប្រាប់ថាពេលម៉ោង ២ នេះទៅមិនរួចទេព្រោះទឹក នាច បើដល់ម៉ោង ៤ រសៀល ទើបទឹកជោរល្មមទៅបាន ចាងហ្វាងព្រះ រាជបណ្ណាល័យក៏នឹកស្តាយពេលដែលខាតដល់ ២ ម៉ោង គួរនឹងត្រឡប់ ទៅវត្តណាសិន ដល់ម៉ោង ៤ សឹមមកចុះកាណូតវិញ ទើបចេញពីបាយ នៅត្រឡប់ចូលទៅវត្តមហាទព ក្នុងឃុំព៉ាធិង ខណ្ឌញីវ៉ៃ តែមិនជួបនឹង លោកអធិការក៏ចេញមកវិញ ហើយបង្ហួសចូលវត្ត ១ ទៀតឈ្មោះវត្តដីទឹម កណ្តាល ក្នុងឃុំព៉ាតឹម ខណ្ឌញីវ៉ៃ នៅក្នុងវត្តនោះយូរប្រមាណជា ៣០

មីនុត ក៏ចេញពីវត្តនោះមកវិញឆ្ពោះទៅឯផ្សារបាយនៅទៀត លុះដល់ទឹកជោរល្មមទៅបាន ទើបចុះកាណូតចេញពីបាយនៅទៅ នៅចំនួនប្រមាណ ៣ គីឡូម៉ែត្រទៀតនឹងដល់ទៅវត្តបឹងទន្សា កាណូតនោះក៏គឿងទៅមិនរួច ព្រោះទឹកជោរមិនទាន់ពេញទំហឹង ទើបលោកហៅហ្វូយខណ្ឌទី ហៅទូកយួន ១ មកចម្លងចុះពីកាណូត ហើយចែវទៅ ទំរាំដល់ទៅវត្តបឹងទន្សា វេលាម៉ោង ៦ ល្ងាច ហើយឡើងចូលទៅវត្តបឹងទន្សា ។ នេះកំពុងតែសាងវិហារធ្វើដោយបេតុងអារម៉េ និងប្រក់ក្បឿងពណ៌ មានកំពូលស្រួចទៅលើបុស្បុកដាំរំលេចដោយកញ្ចក់ ទំនងកំពូលខាងលើដូចវិហារវត្តព្រះកែវក្រុងភ្នំពេញ តែសព្វថ្ងៃនេះ ធ្វើមិនទាន់ហើយនៅឡើយ បានសួរទៅលោក ៗ ប្រាប់ថាវិហារនេះសាងមក ៥ ឆ្នាំហើយ ឥឡូវទុញភាល់សោហ៊ុយពេក ៗ យើងមិនបានចូលទៅមើលខាងក្នុងវិហារនោះឡើយ ព្រោះតិចពេលណាស់ នៅតែខាងមុខកុដិលោក ហើយបានសួរដូចវត្តឯទៀត លោកអធិការវត្តនេះ លោកបេះតែមិនហ៊ាននិយាយឆ្លើយទំនងជាលោកគិតថា ដែលចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យមកនេះ ដើម្បីនឹងបៀតបៀនដូចម្ដេចក៏មិនដឹង ព្រោះជាតិគេជាបារាំងផង ឬ លោកគិតខ្លាចដោយហេតុឯណាមួយក៏មិនដឹង ហើយបានប្រគេនសៀវភៅនិងរូប-ផ្ដិតពុម្ពស្រេចហើយ ក៏ត្រឡប់ចុះមកកំពង់វិញ ទទួលកាណូតក៏ដល់ទៅព្រមគ្នា ទើបចុះកាណូតត្រឡប់មកវិញដល់ម៉ោង ៧ កន្លះយប់ បានដល់មកទីសំណាក់ដើមវិញ ។

ដល់វេលាម៉ោង ៨ យប់ លោកចៅហ្វាយស្រុកអ៊ឹម ១ អាទ្រី នឹងអស់លោកចៅហ្វាយខណ្ឌជាតិជាខ្មែរ បានប្រមូលអស់ពួកខ្មែរដែលកាន់ព្រះពុទ្ធសាសនាឲ្យមកជួបជុំគ្នាក្នុងទីវិហារវត្តឃ្លាំង ហើយបាននិមន្តឲ្យអធិប្បាយពន្យល់ អំពីធម៌វិន័យច្បាប់ព្រះពុទ្ធ អស់ពួកសប្បុរសជើងវត្តឃ្លាំងក្នុងវេលាយប់នោះ លុះអធិប្បាយរួចហើយ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យក៏ក្រោកឡើងហើយ ឲ្យសព្ទសាធុការ ដល់អស់ពុទ្ធសាសនិកជនទាំងអម្បាលនោះ សូមឲ្យបានសេចក្ដីសុខ សេចក្ដីចម្រើន ទាំងការធ្វើស្រែចំការក៏ឲ្យបានចម្រើនគ្រប់គ្នា រួចចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏ត្រឡប់ទៅកាន់ទីសំណាក់វិញ ។

ដំណើរចេញពីខេត្រស្រុកត្រាំង ថ្ងៃ ២៨ ខែយ៉ុំងវីយោ ឆ្នាំ ១៩២៨

វេលាម៉ោង ៧ កន្លះព្រឹក ចេញពីខេត្រឃ្លាំងឆ្ពោះទៅខេត្រពាច់យ៉ា (ខ្មែរហៅក្រមួនស) អស់ចម្ងាយផ្លូវចំនួន ១៥៨ គីឡូម៉ែត្រដល់ម៉ោង ១១ ជិតថ្ងៃត្រង់ក៏ដល់ទៅពាច់យ៉ា ហើយចូលទៅឈប់នៅប៊ុយរូលោក ឡាដមីនិស្ត្រាទ័រចំនួន ៣០ មីនុត រួចហួសទៅឯវត្តឧត្តុង្គមានជ័យ ក្នុងឃុំយីហ៊ិងញឹង ខណ្ឌគៀងហារ ចម្ងាយពីប៉ុស្តិ៍ទៅចំនួន ២ គីឡូម៉ែត្រ ខ្ញុំនិងឈ្មោះ ជី បានឈប់អាស្រ័យនៅវត្តឧត្តុង្គមានជ័យនេះ ចំណែកចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យទៅឈប់សំណាក់អាស្រ័យទៅផ្ទះបង្គំលោ ។ ចំណែកខ្ញុំដែលនៅសំណាក់អាស្រ័យក្នុងវត្ត ព្រមទាំងលោកគ្រូសូត្រ

លោកមានព្រះទ័យល្អ បានចាត់ចែងទីកន្លែងឲ្យសំណាក់អាស្រ័យដោយស្រួលដរាបដល់មកវិញ ខ្ញុំមានអំណរគុណលោកមិនភ្លេចឡើយ ។

ដំណើរក្នុងខែត្រ រ៉ាប់ យ៉ា

វេលារសៀលម៉ោង ២ កន្លះក្នុងថ្ងៃជាមួយគ្នា ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានអញ្ជើញទៅវត្តឧត្តុង្គមានជ័យ ដែលជាវត្តគឺខ្ញុំសំណាក់មានសេក្រេទែរ យួនម្នាក់ដែលលោក ឡាដមីនិស្ត្រាទ័រ ចាត់ឲ្យជាអ្នកជូនដំណើរបានជូនទៅផង បានចូលទៅជួបជុំនៅទីសាលាវត្តនេះ ព្រោះគេរៀបចំបម្រុងតាំងទួលក្នុងសាលានេះ ក្នុងពេលដែលជួបជុំនោះគឺព្រះសង្ឃនៅក្នុងវត្តនេះ ទាំងអស់មានលោកអធិការនាម ទឹម ជាដើម និង លោកអធិការវត្តអង្គជុំ ព្រមទាំងមន្ត្រីយួននិងខ្មែរ និងបណ្ដារាស្ត្រអ្នកស្រុកស្រីប្រុសមកជួបជុំជាមួយគ្នា ហើយចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានសួរលោកអធិការទាំងពីរវត្ត តាមទំនងដូចសួរលោកអធិការក្នុងវត្តឯទៀត ៗ លោកអធិការវត្តឧត្តុង្គមានជ័យបានឆ្លើយថា លោកមានត្រូវការចង់ឲ្យមានសាលារៀនក្នុងវត្តពោក និងឲ្យមានគ្រូបង្រៀនពីភ្នំពេញ ដើម្បីនឹងបានបង្រៀនចំណេះវិជ្ជាខាងខ្មែរ និងបាលីធម្មវិន័យ និងភាសាបារាំងខ្លះផង លុះរួចកិច្ចសួរនេះហើយ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានប្រគេនសៀវភៅនិងរូបផ្តិតពុម្ព ដល់លោកអធិការទាំងពីរវត្តនោះ រួចចូលទៅមើលវិហារ ស្រេចហើយក៏ចេញពីវត្តនោះឆ្ពោះទៅវត្តដែលនៅឆ្ងាយ ៗ

មុនដំបូងយើងចូលទៅវត្តអង្គជុំ ១ នេះជាវត្តតូច មិនមានកុដិសាលាមាំមួនទេ វិហារក៏តូច ជាវត្តស្ថិតនៅកណ្តាលព្រៃត្រែង ចូលទៅតែ ១ រំពេចក៏ចេញមកវិញ ហើយហួសទៅវត្តកំពង់ចិន និងវត្តក្បាលធំ វត្តទាំងពីរនេះ កាលដែលយើងចូលទៅដល់ ឃើញលោកសង្ឃក្នុងវត្ត កំពុងតែហាត់តែងរៀបចំចាំទទួលហើយមានចៅហ្វាយខណ្ឌម្នាក់ជាជាតិខ្មែរដែលជាអ្នកត្រួតត្រាខណ្ឌនេះ បានមកក្នុងទីនោះ ហើយជំរាបចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យថាខ្ញុំបាទបានដឹងថា លោកស្រីអញ្ជើញមកដល់ក្នុងថ្ងៃស្អែក លោកសង្ឃក្នុងវត្តកំពុងតែរៀបចំចាំទទួលដល់ថ្ងៃស្អែក ឥឡូវអញ្ជើញមកដល់ក្នុងថ្ងៃនេះរៀបទទួលមិនទាន់ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យឆ្លើយថាមិនបាច់រៀបចំអ្វីទេហើយបានសួរលោកអធិការទាំងពីរវត្តនោះ ព្រមទាំងប្រគេនសៀវភៅនិងរូបផ្តិតពុម្ពជួបវត្តឯទៀត រួចហើយចេញអំពីវត្តទាំងពីរនេះ ហួសទៅវត្ត ១ ទៀតឈ្មោះហៅវត្តឃ្លាំងមឿង ចៅហ្វាយខណ្ឌខ្មែរនោះក៏ជូនទៅជាមួយផង កាលដែលទៅដល់ក៏ឃើញវត្តឃ្លាំងមឿងនោះជាវត្តធំមាំមួន លោកអធិការវត្តនេះឈ្មោះជោ មានងារជាព្រះមហាបទុមវង្ស ជាព្រះឧបជ្ឈាយ៍មានសញ្ញាប័ត្រតាំងពីសម្តេចព្រះមហាសង្ឃរាជ ព្រះនាមទៀង ក្នុងស្រុកខ្មែរ លោកអធិការនេះក៏ចុះមកទទួលជាមួយនឹងលោកអធិការវត្តកំពង់សុរិយា ហើយយើងបានចូលទៅមើលវិហារ ដល់ទៅទីលានដីខាងមុខវិហារ លោកអធិការវត្តនេះ

និយាយនឹងចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យថា អាត្មាកំពុងតែរៀបចំបម្រុងចាំទទួលដល់ថ្ងៃស្អែក ឥឡូវអញ្ជើញមកដល់ថ្ងៃនេះ រៀបទទួលមិនទាន់ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យឆ្លើយថា ខ្ញុំចង់ឃើញតែទីវត្ត ដែលមិនទាន់រៀបចំចាំទទួល ជាងវត្តដែលរៀបចំហើយ ទើបត្រឡប់ពីវិហារឡើងទៅលើកុដិលោក ៗ ក៏រៀបធ្វើបដិសណ្ឋារៈទទួលដោយសមគួរ ហើយបានសួរលោកអធិការវត្តឃ្លាំងមឿង និងវត្តកំពង់សុរិយា ព្រមទាំងប្រគេនសៀវភៅ និងរូបថ្តិតពុម្ព ដូចវត្តឯទៀត ៗ លោកគ្រូវត្តឃ្លាំងមឿងបានឆ្លើយថា អាត្មាត្រូវការចង់ឲ្យមានសាលាបង្រៀន និងគ្រូបង្រៀនឲ្យបង្រៀនអក្សរខ្មែរ ព្រះត្រៃបិដក និងអក្សរបារាំងខ្លះផងក្នុងវត្តនេះ ហើយលោកនិយាយតទៅទៀតថា អាត្មារៀបចំបម្រុងចាំទទួលដល់ថ្ងៃស្អែក ឥឡូវអញ្ជើញមកដល់មុន អស់ឧបាសក ឧបាសិកា ជើងវត្តឥតមានអ្នកណាដឹងនឹងមកឲ្យទាន់ក្នុងពេលនេះ ហេតុនេះអាត្មាសូមអញ្ជើញលោកស្រីឲ្យចូលមកវត្តអាត្មាម្តងទៀត ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏បានគិតថ្ងៃទៅឃើញថាដល់ថ្ងៃ ៣០ ខែយ៉ាំងវីយេរនេះជាថ្ងៃត្រូវត្រឡប់ពី ក៉ច់យ៉ា ទៅខែត្រ កងចឺ នឹងមកតាមផ្លូវនេះដែរ ហើយនឹងចូលមកឈប់នៅវត្តនេះវេលាម៉ោង ៨ ព្រឹកដល់ម៉ោង ១២ ថ្ងៃត្រង់សឹមចេញទៅខែត្រកងចឺ លោកអធិការវត្តឃ្លាំងមឿងលោកក៏ត្រេកអរ ព្រោះនឹងបានសម្រេចតាមសេចក្តីដែលលោកគិតទុក ៗ លុះរួចកិច្ចក្នុងវត្តនេះហើយ ក៏ត្រឡប់មកឯទីសំណាក់ដើមវិញ ៗ

ថ្ងៃ ២៨ ខែយ៉ាំងវីយេរ ឆ្នាំ ១៩២៨

ថ្ងៃនេះបម្រុងនឹងទៅវត្តឡាំងយឿ ក្នុងឃុំឃិញឡុក ខណ្ឌថាញ់អៀង ដោយសាលុប-កប៉ាល់តូចរបស់រាជការ តែចាង់ហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យគិតថា កុំឲ្យខាតវេលាក្នុងការដែលដើរមើលវត្តនេះ ដោយដឹងថាសាលុបនោះនឹងចេញទៅត្រូវទៅប៉ុស្តិ៍ឡុងមី ផ្លូវរថយន្តក៏ទៅដល់ប៉ុស្តិ៍ឡុងមីនោះដែរ ហើយតាមផ្លូវនោះមានវត្តខ្លះ ទើបឲ្យសាលុបចេញទៅតាមផ្លូវទឹក យើងក៏ចេញទៅដោយរថយន្ត របស់លោកឡាដមីនិស្ត្រាទ័រនៅក៉ប់យ៉ា កាលដែលចេញពីក៉ប់យ៉ាទៅនៅវេលាម៉ោង ៨ ព្រឹក ដល់ទៅវត្តអូរជុំ ក្នុងឃុំអាបឡុក ខណ្ឌគៀងឌិញ វេលាម៉ោង ១០ ព្រឹកហើយបានចូលទៅក្នុងវត្តនោះ បានសួរនឹងបានប្រគេនសៀវភៅដូចវត្តឯទៀត រួចចេញមកវិញមកឈប់សម្រាកនៅផ្ទះចៅហ្វាយខណ្ឌហាយ ៗ នេះមានងារកេរ្តិ៍យសជាចៅហ្វាយស្រុក ហើយបានទទួលភត្តកិច្ចក្នុងផ្ទះលោកចៅហ្វាយខណ្ឌនេះទាំងអស់គ្នា ៗ លុះដល់ម៉ោង ១២ ថ្ងៃត្រង់ ក៏ចេញពីនោះទៅទៀត ដល់ម៉ោង ២ រសៀលបានដល់ទៅប៉ុស្តិ៍ឡុងមី ៗ នេះជាប៉ុស្តិ៍ដេឡេគេ (ទីចៅហ្វាយស្រុក) យួនម្នាក់នៅត្រួតត្រា មានផ្ទះផ្សារក៏ច្រើនគ្រាន់បើ វេលាដែលទៅដល់ឡុងមី មិនទាន់ឃើញសាលុបមកដល់ក៏រង់ចាំសាលុប ចាង់ហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យក៏រង់ចាំនៅលើរថយន្ត ចំណែកខ្លួនខ្ញុំមិនអាចព្រាំនៅលើរថយន្តបានព្រោះមានកំដៅព្រះអាទិត្យខ្លាំង ក៏និយាយនឹងទាហានខ្មែរម្នាក់ឲ្យនាំទៅរកផ្ទះសំណាក់ ទាហាននោះក៏នាំ

ទៅរកផ្ទះយួន ១ កាលវេលាដែលខ្ញុំចូលទៅក្នុងផ្ទះនោះ មានតាយួនម្នាក់ចេះខ្មែរចេះថ្វាយបង្គំស្រួលបួល ហើយរកទឹកតែនិងស្លាប្រគេនឆាន់ ខ្ញុំក៏សួរទៅតានោះ ៗ ឆ្លើយថាខ្លួនគាត់ធ្លាប់នៅឯខេត្តព្រះត្រពាំងជើងវត្តពីសីដែលគាត់មកនេះមកសួរកូនស្រីគាត់ កូនស្រីគាត់នោះមិនចេះខ្មែរទេ លុះខ្ញុំអង្គុយបាន ១ស្របក់ ស្រាប់តែឃើញយាយយួនជាប្រពន្ធតាយួននោះមកដល់ទៀត ហើយថ្វាយបង្គំសួរសុខទុក្ខ រួចសួរខ្ញុំថាលោកសមុហ អ្នកជាសមុហលោកគ្រូវិមលធម្ម សុខសប្បាយទេឬម្ដេច ខ្ញុំស្រឡាញ់លោកដូចកូន រួចសួរថាយាយបុរាំង ១ នាក់ដែលជាចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណា-ល័យនៅ ៗ ភ្នំពេញទេឬទៅឯណាទៅហើយ ព្រោះខ្លួនគាត់បានយកប្រាក់ ៥ រៀលទៅជូនម្តង តាំងពីឆ្នាំមុនជិត ៤ ឆ្នាំហើយ ទើបឈ្មោះ ដីចន្ទុលប្រាប់ថាយាយបុរាំងនោះនៅនឹងនេះឡូន ទើបតានិងយាយ ២ នាក់នោះស្ទុះទៅ១ រំពេចឈ្មោះដី ជាអ្នកនាំទៅបានរៀបរាប់ដំណើរសព្វគ្រប់ ទើបចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏ចុះពីរថយន្ត បណ្ដើរតានិងយាយយួននោះចូលទៅក្នុងផ្ទះកូនគាត់ រួចយាយនោះបានយកសំបុត្រប្រគាន់ដៃកាលដែលជូនប្រាក់៥រៀលឯក្រុងភ្នំពេញមកបង្ហាញ ទើបចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យនិយាយថា ព្រះរាជបណ្ណាល័យសព្វថ្ងៃនេះ បានចម្រើនណាស់ហើយ បានបោះពុម្ពសៀវភៅនិងរូបផ្សេង ៗ ជាច្រើនដែលបានចម្រើនដូច្នេះនេះ គឺដោយគំណាចប្រាក់៥រៀលរបស់យាយនិងតាបានយកទៅចូលជាដំបូងមុនគេបំផុត និងប្រាក់ចំណូលឯទៀតខ្លះជាដើមអាចនាំ

ឲ្យកើតសេចក្ដីចំរើន ទើបបានឲ្យសៀវភៅ២ និងរូបផ្ដិតពុម្ព៤សន្លឹកទៅតា និងយាយយួន២ នាក់នោះហើយប្រាប់ថានឹងហើយដែលជាផលកើតឡើងអំពីប្រាក់ ៥ រៀល ថាបើមិនជឿមើល ចូរយកទៅប្រគេនលោកគ្រូណាដែលពេញចិត្តយកបុណ្យទៀតចុះ ហើយយាយនិងតាយួននោះនិយាយថាខ្ញុំតាំងពីដូចមកពីភ្នំពេញ ខ្ញុំរឭកលោកស្រីមិនឈប់ទេ ទើបចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យឆ្លើយតបទៅវិញថា ខ្ញុំរឭកតានិងយាយណាស់ដែរដែលខ្ញុំបានមកជួបនេះគឺដោយអំណាចសេចក្ដីរឭកយាយនិងតាទាំងពីរនេះឯង នាំបណ្ដាលដឹកនាំឲ្យខ្ញុំបានមកជួប ទើបតានិងយាយនោះរឹងរឹតតែត្រេកអរជ្រះថ្លាលើកដៃសំពះយ៉ាងញាប់ច្រើនដង ហើយជូនប្រាក់ ១រៀលទៀត រួចបង្គាប់កូនស្រីគាត់ឲ្យជូន ១ រៀលផងត្រូវជា ២ រៀល ហើយនិយាយថាប្រាក់ ២ រៀលនេះ ខ្ញុំជូនលោកស្រីពិសាតាមផ្លូវ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏និយាយតបទៅវិញថា ប្រាក់ដែលខ្ញុំចាយរាយតាមផ្លូវមិនខ្វះខាតទេ រាជការបានចេញឲ្យហើយ ឯប្រាក់ ២ រៀលនេះទុកជាថ្លៃយាយទិញសៀវភៅ ខ្ញុំនិងផ្ញើសៀវភៅដែលទើបនឹងបោះពុម្ពមកឲ្យ ៗ គ្រប់ថ្លៃ ២ រៀលនេះហើយយកទៅធ្វើបុណ្យទៀតចុះនិងបានបុណ្យច្រើន ទើបយាយនិងតាយួនពីរនាក់នោះក៏រឹងរឹតតែត្រេកអរណាស់ ទើបថ្វាយបង្គំក៏រឹងរឹតតែញាប់ដៃឡើងទៀត រួចចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យសុំថតរូបយាយនិងតាយួនពីរនាក់នោះព្រមទាំងកូនស្រី ១ ទៀតជា ៣ នាក់រួមជាមួយគ្នា ៗ លុះថតរូបហើយវេលាសៀលជាងម៉ោង ៤ ទទួលសាលុបក៏

ទៅដល់ក្នុងវេលានោះ ទើបយើងនាំគ្នាចុះទៅក្នុងសាលុប ឯរថយន្តដែលជូនទៅនោះឲ្យត្រឡប់មកក៉ប់យ៉ាវិញ ដល់វេលាម៉ោង ៥ រសៀល ក៏ចេញសាលុបនោះទៅ ។ តាមព្រែកជីកចំពោះទៅវត្តឡាំងយឿ ដែលទៅតាមព្រែកជីកនោះមិនឆ្ងាយប៉ុន្មានក៏ដល់ទៅព្រែកចាស់ ហើយបត់តាមព្រែកនោះទៅ នៅសងខាងព្រែកនោះឃើញសុទ្ធតែដើមចាកដុះប្រកិតជិតគ្នាល្អមើលណាស់ ខ្ញុំនឹកស្មានថាក្រែងមានអ្នកណាជាម្ចាស់គេបណ្ដុះដាំ ដល់សួរទៅ សេក្រេទែរ យួនដែលជូនទៅនោះ គេប្រាប់មកវិញថាដើមចាកទាំងនោះសុទ្ធតែដុះឯងឥតមានអ្នកណាដាំទេ ។ ទៅនោះរហូតដល់ម៉ោង ៧ យប់ទើបដល់ទៅឡាំងយឿ ហើយចតសាលុបនៅ ។ ផែមុខផ្ទះបាកាំងកូនកាត់ ១ នាក់ឈ្មោះ ឡារ៉ូបាកាំងនេះជាអ្នករកស៊ីធ្វើស្រែចម្ការ តាមដែលគេប្រាប់ថាបាកាំងនេះជាអ្នកមានទ្រព្យសម្បត្តិ ឯប្រពន្ធជាជាតិបាកាំងសែសសុទ្ធ ។ មានសៀវ ឡារ៉ូ បានអញ្ជើញចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ឲ្យទៅអាស្រ័យដំណេកនៅទីផ្ទះរបស់គេ យើងទាំងអស់គ្នា ដែលទៅជាមួយនៅអាស្រ័យដំណេកក្នុងសាលុប ។

ថ្ងៃ ២៩ ខែយ៉ាំងវីយេរ ឆ្នាំ ១៩២៨

វេលាម៉ោង៧ព្រឹក នាំគ្នាឆ្លងទៅឯវត្តឡាំងយឿ ៗនេះ ក៏ជាវត្តធំមាំមួនដែរ វត្តនេះគេហៅថាវត្តឧត្តុងមានជ័យបូរីព្រឹក្សា លោកអធិការវត្តនេះឈ្មោះ កយ លោកយកចិត្តទុកដាក់ណាស់ កាលដែលបានដឹងថាចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យទៅដល់ ក៏ចាត់ចែងរៀបចំទទួល ដោយគួរ

សមនៅទីកុដិលោក បានប្រាប់ឧបាសកទាយកជើងវត្ត ឲ្យមកជួបជុំ គ្រៀបគ្រាតាំងពីព្រឹកព្រហាម វេលាដែលជួបជុំស្រេចហើយ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានសួរដូចវត្តឯទៀត លោកអធិការវត្តនេះបានឆ្លើយថាត្រូវការចង់បានឲ្យមានសាលារៀន ក្នុងវត្តលោក ចង់បានគ្រូលោកសង្ឃមកពីភ្នំពេញ ដើម្បីនឹងបង្រៀនអក្សរខ្មែរ ព្រះត្រៃបិដក និងភាសាបាលីខ្លះ រួចហើយចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ បានសួរដូចវត្តឯទៀត ហើយប្រគេនសៀវភៅនិងរូបថតពុទ្ធ ដល់លោកអធិការវត្តនេះ ហើយផ្ញើសៀវភៅទុកឲ្យប្រគេន លោកវត្តឯទៀតខ្លះផង ដែលនៅជិតខាងគ្នា ព្រោះមិនមានពេលនឹងហួសទៅវត្តឯទៀតៗ រួចត្រឡប់ចុះមកឯសាលុបវិញ លោកអធិការវត្តនេះស្ដាយណាស់ ដោយមិនបាននៅឲ្យយូរបន្តិចក្នុងវត្តលោក ទើបខ្លួនលោកក៏ចុះជូនមកជាមួយ ឲ្យដល់ទៅក៏ច់យ៉ាដល់ម៉ោង៨ព្រឹកក៏ចេញសាលុបពីឡាំងយឿមកវិញ ដល់ម៉ោង៣សៀលទើបដល់មកក៏ច់យ៉ាដល់សៀលម៉ោង៤ លោកសង្ឃមានប្រមាណជាង៤០អង្គ ព្រមទាំងឧបាសកជាង១០០នាក់ ជួបជុំនៅក្នុងវិហារ វត្តឧត្តុង្គមានជ័យ ដោយចង់ស្ដាប់រឿងព្រះពុទ្ធសាសនា ខ្ញុំក៏ប្រឹងទៅអធិប្បាយ ពីរឿងព្រះពុទ្ធសាសនា និងធម៌វិន័យក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាខ្លះ ក្នុងទីវត្តនោះចំនួនកន្លះម៉ោងល្មះរួចហើយទើបចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យដែលអញ្ជើញទៅក្នុងទីនោះដែរក៏ក្រោកឈរឡើង ហើយនិយាយពន្យល់រំលឹកដាស់តឿនដល់ព្រះភិក្ខុសង្ឃនិងឧបាសកទាយកទាំងអស់ថា ឲ្យនាំគ្នាប្រតិបត្តិតាមពុទ្ធ

សាសនាឲ្យត្រឹមត្រូវ ដូចសេចក្ដីដែលខ្ញុំអធិប្បាយនេះ ហើយឲ្យពរសព្ទសាធុការដល់ពពួកបរិសទ្យដែលមកជួបជុំព្រមគ្នាក្នុងទីនោះៗ

ដំណើរចេញពីខេត្តរ៉ាប់យ៉ា ថ្ងៃ ៣ ខែឃុំងវីយេរ ឆ្នាំ១៩២៨

ថ្ងៃនេះជាថ្ងៃត្រូវចេញចំពោះទៅខេត្តកងថឺ (ខ្មែរហៅព្រៃកប្ស៊ីវ) ប៉ុន្តែលោកអធិការវត្តឃ្លាំងមឿងលោកបានអញ្ជើញ បាននិមន្តឲ្យចូលវត្តលោកតាំងពីថ្ងៃមុន កំណត់ឲ្យចូលទៅវត្តលោកក្នុងថ្ងៃនេះ ហេតុនេះបានហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ ក៏ចាត់ការចេញដំណើរពីក៉ប់យ៉ា នៅវេលាម៉ោង ៣ ព្រឹក ដល់ម៉ោង ៧ កន្លះក៏ដល់ទៅវត្តឃ្លាំងមឿង លោកអធិការវត្តឃ្លាំងមឿង លោករៀបចំទទួលម្ដងនេះ ជាការហ៊ឹកហ៊ាក់មាំទាំរបស់លោកណាស់ ត្រង់ផ្លូវដែលបែកពីថ្នល់ធំចូលទៅវត្តលោក មានក្លោងសៀម ១ រង់ តាំងពីផ្លូវបែកនោះរហូតដល់វត្តលោក មានដាំដងទង់ជាក់ទង់ជ័យជាជួរតាមផ្លូវរហូតដល់ចូលទៅក្នុងវត្ត ឯក្នុងវត្តទៅទីសាលាមានលេងក្លោងសៀម ១ រង់ទៀត ខាងក្នុងសាលាមានតុកៅអី ក្រាលដោយសំពត់ស ហើយចងផ្កាយោនយោនពីលើ កាលដែលរថយន្តទៅដល់ផ្លូវបែក គេក៏លេងក្លោងសៀមទទួលដល់ទៅក្នុងទីវត្តក៏មានលេងក្លោងទៀតព្រមទាំងអុជផាវត្បូសសន្ធឹកទ្រហឹងអឺងអាប់ ៗ បំណែកលោកសង្ឃដែលនិមន្តពីវត្តក្រៅមកនៅចាំទទួលរួមជាមួយនឹងវត្តឃ្លាំងមឿងនេះ គឺវត្តកំពង់[illegible] ១ វត្ត[illegible] ១ ព្រមទាំងឧបាសកទាយកជាច្រើនមកត្រៀបត្រា

ចាំទទួលក្នុងទីសាលា លុះរួចកិច្ចទទួលនេះហើយ ក៏ចាត់ចែងភោជនាហារប្រគេនភិក្ខុសង្ឃ រួចចាត់ចែងអាហារយ៉ាងឧត្តម ជូនចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យ លុះដល់រួចកត្តកិច្ចនេះហើយ ព្រះសង្ឃ និងឧបាសក ឧបាសិកា ទាយក ទាយិកា មកជួបជុំព្រមគ្នាក្នុងទីសាលា ខ្ញុំក៏បានអធិប្បាយពីគុណព្រះពុទ្ធសាសនាប្រគេនភិក្ខុសង្ឃព្រមទាំងឧបាសកទាយកចំនួនកន្លះម៉ោងរួចហើយ ទើបចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានឲ្យពរសព្ទសាធុការដល់ព្រះសង្ឃនិងឧបាសកទាយកទាំងអស់គ្នា ។

ដល់ម៉ោង ១១ កន្លះជិតថ្ងៃត្រង់ក៏ចេញពីវត្តឃ្លាំងមឿងចំពោះទៅខេត្តកងធឺ ដល់ម៉ោង ២ រសៀលបានដល់ខេត្តកងធឺ ចាងហ្វាងព្រះរាជបណ្ណាល័យបានឈប់សំណាក់អាស្រ័យនៅ ៗ ផ្ទះរាជការ ខ្ញុំនិងឈ្មោះ [illegible] ទៅសំណាក់នៅផ្ទះហោតិលចិននៅផ្សារកងធឺ ព្រោះខេត្តនេះមិនមានវត្តលោកសង្ឃខ្មែរនៅជិតប៉ុស្តិ៍ ។

(មានតទៅទៀត)